

Diverse berättelse om mjölnarna och väderkvarnen i Västerplana.

Kvarnen fanns under tiden 14 mars 1877 och revs 1954 efter många års förfall.

Mjöltnare

Torsten Johansson född 1891 med hustru Ida Viktoria född 1896

Källa: Församlingsboken Västerplana 1930

August Nilsson född 1864 född Otterstad

Källa: Församlingsboken Västerplana 1920

Johan Gustaf Wilhelm Eriksson född 1853-10-05 från Källby

hustru Eva Maria Blad född 1854-05-22 från Hangelösa gifta 1877-11-04

barn: Maria Karolina 1878-11-29

Erik August 1884-09-03

Anna Wilhelm 1886-06-18-

Elin Gerda Josefina 1888-07-27

Eva Selma Nathalia 1890-08-24

Agnes Margareta Elisabeth 1893-09-18

Hedvig Kristina Olivia 1896-07-30

Källa: Husförhörslängd Västerplana 1890-1899

Bröd och mjöl-bak – Väderkvarn

Så länge väderkvarnen fanns igång maldes all "hushållmärd" där ett underbart gott bröd bakades i de gamla stora bakugnarna. Det gjordes storbak "Vi sätter te så o så många tjug" sa de gamla fruntimren.

Väderkvarnen i Västerplana

Före 30-talet var en mjölnare i Västerplana väderkvarn som var lite egen av sig. Gick klädd i en gammal överrock med ett grovt rep om livet. När kvarnen försåldes till honom var auktionen i Mariestad på Länsstyrelsen där. Abel kom klädd ungefär som vanligt med en handväska i handen. Det blev auktion med flera bud Abel la på och till sist stanna det för honom, de som skötte auktionen slog, då de tog för givet att han inte kunde betala. Men den som kunde betala var Abel. Han tog upp en postväxel och vad som mer behövdes. Alltså kontant någonting på 4000 kronor, rätt mycket på den tiden. De som skötte auktionen blev väldigt tysta.

Första gången jag så Abel

Var i Västerplana handelsbod. Han köpte en påse majs. När han tagit påsen under armen och gick ut genom dörren sa han "Dä ska göra gött i na'aset" Det hade "bekat" sig i kvarnens stenar så han hade blivit tvungen att gå fram till boden eller "bun" för att försöka med majs, hur det avlöpte vet jag inte.

Handlarn och jag skratta gott åt hans uttryck, jag hade stått åsyna vittne och hade inte sett något liknande i ord och ilska. Han blev tvungen hacka den ändå. Om bekingen blev för svår av dåligt torkad säd kunde det bli följden att det måste hackas bort. Detta vara år 1926 på hösten.

Hemma hos Abel

Hos Abel trivdes lopporna påstods det. Och det kunde även hända att Abel fick klädlöss. En gång när han gick till "stan" alltså Lidköping hade han ont av klåda. När han kom dit gick han in på apoteket och förklarade att det gick väl an så länge han var på Kartåsskogen, då kunde han skubba sej mot träna men då blev värre sen. Han kunde inte "stötta" husa i stan.

Det meddelas senare att han kom på att det gick bra att bära dynamit i fickorna . Före en vanligt dödlig var det ju knappt möjligt, det blir ju huvudvärk.

Källa: Nedskrivet av *Märta Bengtsson*, Tyskagården, Västerplana

Abel hade även en kvarn i Rackeby och gick många gånger mellan Kvarnåsen i Västerplana och Rackeby i sina träskor. Abel hade fullt med löss och vid ett stadsbesök i Lidköping så gick han in på apoteket och skulle köpa medel mot klådan. Apotekaren frågade var han skulle ha medlet, Abel böjde sig fram och sa: hället i nacken.

Källa: Evert Klasson, vid träff i Medelplana bygdegård den 23 februari 2002.

I kvarnen bedrevs verksamhet fram till början av 1940-talet, p.g.a. en kraftig nordlig storm slets kvarnvingen sönder och ingen reparation gjordes denna händelse och försämrad ekonomi gjorde att verksamheten upphörde.

Källa: Mjölaren Torsten Johansson, Nya Lidköpings Tidning 175

Kvarnolycka

Stenhuggare Blomberg hade köpt ärtor av mjölaren på kredit, när skulden skulle betalas gick Blomberg till mjölaren för att göra upp affären. Mjölaren ville vara vänlig och efterskänka fordringen men då blev Blomberg förbannad och kände sig nedvärderade och jagade mjölnarn runt kvarnen. Blomberg blev träffad av en kvarnvinge i huvudet och skallen spräcktes. Trots den svåra skadan blev Blomberg frisk, under samma tid som han vårdades på lasarettet i Lidköping låg en flicka vid namnet Nanny Bengtsson inne för operation av blindtarmen, hon klarade inte livet.

Källa: Folke Gustafsson, Kranshagen Västerplana den 20020716

Kvarnen revs 1954 då hade den stått i obrukat skick ett antal år och var förfallen.

Väderkvarnar, som funnits i Medelplana och Västerplana

Källa: Johan Wester, f. 1871 berättar för Märta Tamm-Götlind

Det har funnits fyra kvarnar i Medelplana, men fler i Västerplana, där den sista gick till omkring 1938 och malde alla sorters mjöl. På ett ställe i Medelplana stod två väderkvarnar och en såg. Underkvarnen står kvar än i dag, men "vinga å skråll är tatt bort". Skråll var = själva maskineriet, som drog stenarna.

Arrendatorn Anders Blom berättar:

Han var född i Medelplana 1867, årsbarn med Gilbert Hamilton, och har tjänat under Hugo Hamilton. Fadern var mjölnare med en stor väderkvarn i Medelplana. Man arbetade nästan året om vid kvarnen, och man födde svin på tullen samt sålde även spannmål. Man tog fyra kannor säd på var tunna i tull, men inga kontanter för malning. En tunna säd var omkring 63 kannor. Man tog en kanna tull mindre för grov

malning. På "lussenatta" fick man inte mala. Det gällde att stänga kvarn vid 6-tiden på kvällen, "för om di mol den natten, då hoppa stenarna opp.

I Medelplana visste man, att det varit 4 stycken väderkvarnar, och ännu fler i Västerplana. Själva maskineriet, som drog stenarna, kallades skråll. Nära pingstavallen i Västerplana stod det två väderkvarnar och en såg. "Underkvarna står än i dag, men vinga å skråll ä tatt bort" (Ida i Vråna) Den sista väderkvarnen i Västerplana användes långt in på 1900-talet.

Källa: Johan Wester, f. 1871 berättar för Märta Tamm-Götlind

Nedskrivna och muntliga berättelser från olika källor, dokumenterat av Lena Brodin, Skara 2002